

Täby centrum - ett riksintresse

Det är dags att betrakta efterkrigstidens bebyggelse som en del av vårt kulturarv.

Vårt eget Täby Storcentrum med sina säregna, magnifika och storslagna flerfamiljshus väcker alltså stort intresse bland arkitekter och stadsplanerare. Vi socialdemokrater anser att det är hög tid att pröva om inte Storstugan, Grindtorp, Näsbydal och Åkerbyområdet skulle kunna bli klassat som ett Område av riksintresse för kulturmiljövården.

Näsbydal består av åtta 17 våningars punkthus sammanförda i en oval planfigur. Grindtorp utgörs av fyra bågformade huskroppar i tio respektive fyra våningar som också omsluter ett inre gårdsrum. Marknadsvägen - Åkerbyvägen var ett pionjärbete vad gäller trafikseparering. Området består av trevåningshus lagda i ett total storgårdskvarter på ömse sidor om Åkerbyparken.

En internationell strävan mot monumentalitet uppstod i stadsplaneringen under åren kring 1960. Den mest kände förespråkaren var arkitekten och professorn vid Chalmers i Göteborg, Sune Lindström. Enligt tankesättet hade de moderna transportmedlen som bilar och flygplan skapat ett nytt och snabbare sätt att betrakta staden som motiverade stor skala, svepande linjer och långa perspektiv. Byggnaderna skulle användas som skulpturer för att understryka de riktigt stora dragen i landskapet.

Ett av de mest kända exemplen i landet från det tidiga 1960-talets monumentala stadsbyggnadsideal är, chefsarkitekten för Vattenbyggnadsbyrån, Sune Lindströms stadsplan för Täby storcentrum. Planen fastställdes av Kungl. Maj:t 1963 och omfattar stadsdelarna Näsbydal, Grindtorp, Storstugan, Åkerbyområdet och ett inglasat regionalt affärscentrum. Stadsdelarna byggdes ut i etapper under åren 1958-1971 och innehåller sammanlagt 4848 lägenheter. HSB var byggherre för samtliga bostadsprojekt inom Täby storcentrum. Stadsplanen väckte också internationell uppmärksamhet bland annat genom en utställning på Museum of Modern art (MOMA) i New York år 1965.

Enligt Sune Lindström var det framför allt två tekniska faktorer som var avgörande planeringsförutsättningar; den snabba kommunikationstekniska utvecklingen och den industriella byggproduktionen. Dessa faktorer ställer enligt professor Lindström helt nya krav på en adekvat formgivning: "Den rytm som åskådaren i årtusenden haft har varit gångtrafikantens. Nu har vi fått bilistens, tågresenärens och flygtrafikandens därtill. Den stora skalan blir bland annat av detta skäl motiverad i stadsbilden som aldrig någonsin förr".

Periodens stadsbyggnadsfilosofi kan sammanfattas; monumentalitet i själva formspråket, funktionell separation och trafikdifferentiering. Utgångspunkten för denna stadsbyggnadsidé måste sökas i de texter som arkitekten Le Corbusier publicerade redan före andra världskriget. Le Corbusier kom med sitt författarskap att påverka flera generationer av arkitekter och stadsplanerare i stora delar av världen. Den centrala utgångspunkten för hans stadsbyggnadsideal var hans bestämda uppfattning om alla de nackdelar som sammanhänger med bebyggelse kring traditionella gaturum. Han var i stället förespråkare för en stadsbyggnadsmodell med fristående mycket höga byggnader i ett parklandskap.

Sune Lindströms samarbete med Täby inleddes redan i slutet av 1940-talet i samband med upprättandet av ett förslag till en generalplan för Täby municipalsamhälle. Samarbetet med Täby fortsatte under 1950 och

1960-talen med stadsplanen för Täby Storcentrum. Ansvarig person inom Täby var kommunstyrelsens ordförande och senare kommundirektör Gustav Berg (socialdemokrat). År 1955 redovisar Täby köping två stadsplaneringsförslag. Det ena avser ett koncentrerat hyreshusområde nära Roslags Näsby station, Näsbydal och Grindtorp. Det andra ett småhusområde vid Åkerby hållplats. Tillsammans kommer de att rymma ca 8000 invånare.

I januari 1955 skriver Gotthard Johansson i Svenska Dagbladet under rubriken "Staden på landet" i entusiastiska ordalag om förslaget. Näsbydal uppförs åren 1958-1960 och innehåller 900 lägenheter. Grindtorp byggdes åren 1961-1966 och innehåller 1548 lägenheter.

Åkerbyområdet var ett pionjärbete vad gäller trafikseparering och får en ny stadsplan med trevånings bostadshus lagda i ett tiotal storgårdskvarter på ömse sidor om Åkerbyparken. Området byggs under åren 1964-1968 och omfattar sammanlagt 1696 lägenheter.

År 1961 presenteras ett förslag till regionalt butikscentrum som avses bli Nordeuropas största under tak. Intill planeras ett tjugofem våningar högt bågformat skivhus med bostäder. Huset skulle bli det högsta i Europa. Efter protester från bland annat byggnadsstyrelsen tog kommunen fram ett nytt förslag där hushöjden reducerats till sjutton våningar. Butikshuset uppförs åren 1966-1968. Bostadshuset Storstugan byggs åren 1968-1971 och innehåller 704 lägenheter.

Med anledning av ovanstående yrkar vi:

- **att kommunfullmäktige beslutar uppdra åt kommunstyrelsen att genomföra en förstudie i syfte att ansöka hos Riksantikvarieämbetet om ett juridiskt skydd för stadsplanen "Täby storcentrum" enligt miljöbalken 3 kapitel 6 §, Område av riksintresse för kulturmiljövården.**

För Socialdemokraterna

Elisabeth Johansson

Janne Boman

Källor:

1. Hej bostad – om bostadsbebyggelsen i Storstockholm 1961-1975. Länsstyrelsen i Stockholms län
2. Kristian Berg. Rekordåren - en epok i svenskt bostadsbyggande. Boverket 1999
3. Per Svensson. Storstugan
4. På spaning i Täby. Täby Hembygdsföreningen